

POSTANOWIENIE

22 listopada 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Maciej Kowalski (przewodniczący)

SSN Ewa Stefańska (sprawozdawca)

SSN Dariusz Pawłyszcz

na posiedzeniu niejawnym 22 listopada 2023 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa M.O. i A.L.

przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.

o zapłatę i ustalenie,

na skutek przedstawienia przez Sąd Apelacyjny w Krakowie

postanowieniem z 16 maja 2023 r., I ACa 544/23,

zagadnienia prawnego:

"czy, z uwagi na fakt, że uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2023 r. (III PZP 6/22) została wydana z rażącym przekroczeniem kompetencji albowiem jej skutek (poprzez nadanie mocy zasady prawnej) polega na praktycznym wyeliminowaniu z systemu prawnego art. 15z^zs¹ ust.1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. "o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych" (Dz.U. z 2021 poz. 2095 tekst jednolity z późn. zm.) do czego uprawniony jest wyłącznie Trybunał Konstytucyjny, jest ona wiążąca dla wszystkich składów w Sądzie Najwyższym i odstąpić od niej można tylko w ramach procedury przewidzianej w art. 88 ustawy o Sądzie Najwyższym"?

odmawia podjęcia uchwały.

(a.g.)

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 16 maja 2023 r., wydanym w sprawie z powództwa M. O. i A. L. przeciwko Bankowi S.A. w W. o ustalenie i zapłatę, Sąd Apelacyjny w Krakowie w składzie jednoosobowym przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne o następującej treści: „czy, z uwagi na fakt, że uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2023 r (III PZP 6/22) została wydana z rażącym przekroczeniem kompetencji albowiem jej skutek (poprzez nadanie mocy zasady prawnej) polega na praktycznym wyeliminowaniu z systemu prawnego art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (tekst jednolity Dz. U. z 2021 r., poz. 2095 z późn. zm.) do czego uprawniony jest wyłącznie Trybunał Konstytucyjny, jest ona wiążąca dla wszystkich składów w Sądzie Najwyższym i odstąpić od niej można tylko w ramach procedury przewidzianej w art. 88 ustawy o Sądzie Najwyższym?”.

Przedmiotowe zagadnienie wyłoniło się w toku rozpoznawania przez Sąd Apelacyjny w Krakowie w składzie jednoosobowym apelacji pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie z 20 października 2022 r. Sąd pytający wskazał, że 26 kwietnia 2023 r. Sąd Najwyższy w składzie 7 sędziów Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych podjął uchwałę (III PZP 6/22), w której stwierdził, iż „rozpoznanie sprawy cywilnej przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego ukształtowanym na podstawie 15zszs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (...) ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), ponieważ nie jest konieczne dla ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) i prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.)”. Uchwale tej nadano moc zasady prawnej i ustalono, że przyjęta w niej wykładnia prawa obowiązuje od daty jej podjęcia [tj. od 26 kwietnia 2023 r.]. Do uchwały zgłoszono 3 zdania odrębne.

W uzasadnieniu postanowienia o przedstawieniu zagadnienia prawnego Sąd Apelacyjny stwierdził, że z art. 88 ustawy o Sądzie Najwyższym (dalej: u.SN) wynika zasada związania Sądu Najwyższego uchwałami mającymi moc zasady prawnej. Sąd powszechny nie jest wprost związany powyższą uchwałą, niemniej

zważywszy na fakt, że w praktyce każda sprawa może trafić do Sądu Najwyższego, to w sposób pośredni także sąd pytający jest związany taką zasadą. W konsekwencji należy przyjąć, że uchwały Sądu Najwyższego mające moc zasady prawnej w praktyce funkcjonują jako normy prawne, którymi również sądy powszechne są związane.

Powołując się na treść uchwały Sądu Najwyższego, Sąd Apelacyjny stwierdził, że jej skutek polega na usunięciu z systemu prawnego art. 15z^zs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej: ustawa o COVID-19). Uznał przy tym, że – zgodnie z art. 188 pkt 1 Konstytucji RP – wyłącznie Trybunał Konstytucyjny jest uprawniony do orzekania w sprawie zgodności ustaw z Konstytucją. Tylko jego wyroki mają moc powszechnie obowiązującą (art. 190 ust. 1 Konstytucji RP) i mogą wywoływać skutek w postaci usunięcia ustawy z systemu prawnego (art. 190 ust. 3 Konstytucji RP).

Jak podkreślił Sąd Apelacyjny, w polskim systemie prawnym Sąd Najwyższy nie posiada uprawnień do usuwania z systemu prawnego żadnych norm o randze ustawowej, bo z art. 175 ust. 1 oraz art. 183 ust. 1 i 2 Konstytucji RP nie sposób wyprowadzić wniosku, że organ ten dysponuje uprawnieniami do usuwania – choćby w sposób pośredni - jakiegokolwiek normy ustawowej. Sąd Apelacyjny podniósł, że według poglądu przeważającego w doktrynie, Sąd Najwyższy nawet w jednostkowej sprawie nie jest uprawniony do kwestionowania konstytucyjności ustawy, a w przypadku wątpliwości może zwrócić się z pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego. W uzasadnieniu postanowienia wskazano, że obecnie wyrażane są również poglądy odnośnie do konieczności dokonywania kontroli ustawy z Konstytucją przez sądy, ale są one raczej formułowane na potrzeby walki politycznej, a nie w sferze naukowej. Nawet, gdyby uznać takie stanowisko za poprawne, to sądowa kontrola konstytucyjności prawa dokonywana w konkretnej sprawie z całą pewnością nie mogłaby wywierać skutku (poprzez nadanie uchwale powiększonego składu Sądu Najwyższego mocy zasady prawnej) polegającego na usunięciu normy ustawowej z systemu prawa. Tymczasem – jak stwierdził Sąd Apelacyjny – taki skutek wywiera uchwała podjęta w sprawie III PZP 6/22.

Sąd Apelacyjny wskazał również uzupełniająco, że nie jest prawnie dopuszczalna sądowa kontrola konstytucyjności przepisu rangi ustawowej w sytuacji, gdy toczy się przed Trybunałem Konstytucyjnym postępowanie o zbadanie zgodności normy ustawowej z Konstytucją. Tymczasem takie postępowanie jest aktualnie prowadzone w sprawie zarejestrowanej pod sygnaturą SK 34/23 i dotyczy ono oceny konstytucyjności art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy o COVID-19. W konsekwencji Sąd Apelacyjny doszedł do wniosku, że przedmiotowa uchwała rażąco narusza prawo, wobec czego zasadnym jest skierowanie pytania, czy wywołuje ona skutek wynikający z nadania jej mocy zasady prawnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 390 § 1 zd. 1 k.p.c., jeżeli przy rozpoznawaniu apelacji powstanie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, sąd może przedstawić to zagadnienie do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu. Instytucja pytań prawnych, prowadząca do związania sądów niższych instancji w danej sprawie poglądem Sądu Najwyższego zawartym w podjętej uchwale, jest wyjątkiem od konstytucyjnej zasady podległości sędziów tylko Konstytucji RP oraz ustawom (art. 178 ust. 1 Konstytucji RP). Powołany przepis powinien być zatem wykładany w sposób jak najbardziej ścisły, bez odwoływania się do argumentów o charakterze celowościowym lub utylitarnym (zob. uchwała składu 7 sędziów SN z 30 marca 1999 r., III CZP 62/98 i postanowienie SN z 13 maja 2022 r., III CZP 68/22). W szczególności instytucja zagadnień prawnych nie może być wykorzystywana do przerwania na Sąd Najwyższy decyzji jurysdykcyjnej obciążającej sąd orzekający (zob. postanowienia SN: z 18 lutego 2021 r., III CZP 13/20 i z 25 stycznia 2022 r., III CZP 72/22).

Ustawodawca, przyznając sądowi drugiej instancji uprawnienie do przedstawienia Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego na podstawie art. 390 § 1 k.p.c., uzależnił skuteczność skorzystania z niego od wystąpienia w sprawie poważnych wątpliwości prawnych oraz niezbędności oczekiwanej odpowiedzi do rozstrzygnięcia sprawy (zob. postanowienia SN: z 11 maja 2010 r., II PZP 4/10 i z 16 listopada 2021 r., III CZP 75/20). Przy tym, zagadnienie prawne przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia nie może sprowadzać się

do pytania o sposób rozstrzygnięcia sprawy, musi mieć ono charakter abstrakcyjny i budzić rzeczywiście poważne wątpliwości (zob. postanowienia SN: z 10 maja 2007 r., III UZP 1/07, z 20 maja 2005 r., III CZP 14/05, z 29 października 2009 r., III CZP 74/09, z 27 listopada 2003 r., III CZP 78/03, z 4 grudnia 2009 r., III CZP 101/09, z 9 kwietnia 2010 r., III CZP 17/2010 i z 9 lipca 2009 r., III CZP 38/09).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ustalono następujące kryteria, które musi spełnić każde zagadnienie prawne stanowiące przedmiot pytania sądu drugiej instancji: 1) musi ono być sformułowane na podstawie okoliczności mieszczących się w stanie faktycznym sprawy, wynikającym z ustaleń dokonanych przez sąd *meriti*; 2) musi mieć charakter abstrakcyjny i dotyczyć wykładni przepisów, a nie sposobu rozstrzygnięcia sprawy; 3) musi pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą, aby udzielenie odpowiedzi było niezbędne do rozpoznania środka odwoławczego; 4) musi dotyczyć kwestii, która rzeczywiście wzbudza poważne kontrowersje wykładnicze oraz 5) musi być zagadnieniem „do rozstrzygnięcia”, a nie „do uzupełnienia”.

W ocenie Sądu Najwyższego w obecnym składzie, pytanie prawne ujęte w sentencji postanowienia Sądu Apelacyjnego w Krakowie nie spełnia wszystkich wymagań, jakim powinno odpowiadać pytanie prawne sądu odwoławczego kierowane do Sądu Najwyższego w trybie art. 390 § 1 k.p.c. Zagadnienie prawne objęte treścią pytania prawnego może dotyczyć bowiem jedynie takich problemów prawnych, które pozostają w związku z rozstrzygnięciem konkretnej sprawy cywilnej, co wymaga istnienia bezpośredniego związku przyczynowego między problemem prawnym a podjęciem przez sąd orzekający decyzji procesowej odnośnie do istoty sprawy. Rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy zagadnienia prawnego musi więc być niezbędne (konieczne) dla rozstrzygnięcia przez sąd *meriti* istoty sprawy, która przed nim zawisła. Natomiast gdy rozstrzygnięcie kwestii przedstawionej w pytaniu nie ma realnego wpływu na wynik sprawy, Sąd Najwyższy nie udziela odpowiedzi rozstrzygającej wątpliwości sądu odwoławczego.

Taka właśnie sytuacja – wskazująca na zasadność odmowy udzielenia przez Sąd Najwyższy odpowiedzi na przedstawione zagadnienie prawne - ma miejsce w niniejszej sprawie. Uzasadniając potrzebę zwrócenia się do Sądu Najwyższego

z pytaniem prawnym, Sąd Apelacyjny wskazał, że wprowadzie nie jest on wprost związany uchwałą III PZP 6/22, niemniej zważywszy na fakt, że w praktyce każda sprawa może trafić do Sądu Najwyższego, to w sposób pośredni także sąd pytający jest nią związany. Wynika stąd, że ewentualne rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy problemu prawnego ujętego w sentencji postanowienia Sądu Apelacyjnego nie jest konieczne do wydania przez ten Sąd w postępowaniu odwoławczym orzeczenia w sprawie o ustalenie i zapłatę. Udzielenie odpowiedzi na pytanie sformułowane w taki sposób, jak uczynił to Sąd Apelacyjny, nie pozostawałoby bowiem w bezpośrednim związku przyczynowym z rozpoznawaniem przez Sąd Apelacyjny sprawy pod sygnaturą I ACa 544/23. Sformułowane pytanie odnosi się do związania określoną uchwałą składów Sądu Najwyższego, a nie do tego, jak ta uchwała przekłada się na sposób rozstrzygnięcia sprawy zawisłej przed Sądem Apelacyjnym. Związek takiego zagadnienia z rozpoznaniem środka odwoławczego ma charakter tylko pośredni, a nadto hipotetyczny. Ujawni się on bowiem jedynie w przypadku wniesienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia od orzeczenia wydanego przez Sąd pytający.

Podkreślić należy okoliczność, że zagadnienie zawarte w pytaniu prawnym Sądu Apelacyjnego zostało przedstawione w sposób niezależny od tego, jak powinna zostać rozstrzygnięta sprawa zawisła przed tym Sądem. Uchwały Sądu Najwyższego, mające moc zasad prawnych, wiążą bowiem jedynie składy Sądu Najwyższego, a nie składy sądów powszechnych. Z tej przyczyny ewentualne rozstrzygnięcie powyższego zagadnienia nie miałoby bezpośredniego przełożenia na ocenę prawidłowości czynności procesowych Sądu Apelacyjnego dokonywanych w ściśle skonkretyzowanej i zindywidualizowanej sytuacji procesowej. Konstrukcja pytania prawnego zadanego przez Sąd Apelacyjny została skoncentrowana wyłącznie wokół problematyki odnoszącej się do kompetencji ustrojowych (jurysdykcyjnych) Sądu Najwyższego. Sąd Apelacyjny przez zredagowanie pytania prawnego nie oczekuje odpowiedzi odnośnie do tego, jakie konsekwencje procesowe w prowadzonym postępowaniu odwoławczym wywołałoby niezastosowanie się do wskazówek wykładniczych zawartych w uchwale III PZP 6/22, ale formułuje oderwany od skonkretyzowanych i zindywidualizowanych realiów sprawy abstrakcyjny problem prawny natury

ustrojowej, odnoszący się do składów innego sądu (tj. Sądu Najwyższego) - do czego nie jest uprawniony w trybie art. 390 § 1 k.p.c. Ewentualna odpowiedź na sformułowane pytanie prawne nie miałyby bezpośredniego znaczenia dla Sądu Apelacyjnego w kontekście oceny przebiegu postępowania odwoławczego w sprawie będącej przedmiotem jego rozpoznania. Sąd rozpoznający sprawę jest związany składem wyznaczonym przez uprawnioną osobę. Co najwyżej uznając dany skład za niewłaściwy, sąd może zwrócić się do prezesa sądu o zmianę składu, np. ze składu jednego sędziego na skład trzech sędziów, co jednak nie jest czynnością procesową. Okoliczność ta stanowi istotną przeszkodę natury formalnej w udzieleniu przez Sąd Najwyższy odpowiedzi na zadane pytanie.

Ponadto treść uzasadnienia postanowienia Sądu Apelacyjnego jednoznacznie wskazuje, że pytający sąd wcale nie ma wątpliwości odnośnie do sposobu rozstrzygnięcia zarysowanego problemu prawnego natury konstytucyjno-ustrojowej. Sąd ten jest przekonany o tym, że skoro uchwała III PZP 6/22 „rażąco narusza prawo”, to nie powinna być stosowana w praktyce orzeczniczej Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych. Sąd pytający nie oczekuje więc od Sądu Najwyższego rozstrzygnięcia wątpliwości prawnych odnośnie do wykładni przepisów prawa procesowego, jakie powziął w toku postępowania apelacyjnego w sprawie I ACa 544/23, a jedynie dąży do tego, aby Sąd Najwyższy autorytatywnie potwierdził słuszność stawianej przez Sąd Apelacyjny tezy odnośnie do tego, że uchwałę podjętą w sprawie III PZP 6/22 należy traktować jako rozstrzygnięcie o charakterze niewiążącym sądów powszechnych i Sądu Najwyższego. Taka okoliczność również przemawia za stwierdzeniem braku wystarczających podstaw natury formalnej do udzielenia Sądowi Apelacyjnemu odpowiedzi na pytanie o treści sformułowanej w sentencji postanowienia.

Jednocześnie należy mieć na względzie, że ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie 28 września 2023 r., art. 15z¹ ust. 1 pkt 4 ustawy o COVID został uchylony. W tym samym dniu wszedł w życie art. 367¹ k.p.c. regulujący skład sądu w postępowaniu apelacyjnym. Na podstawie art.

32 ust. 1 ustawy z 7 lipca 2023 r. art. 367¹ k.p.c. stosuje się także w postępowaniach apelacyjnych będących w toku w dniu 28 września 2023 r. Na skutek zmiany stanu prawnego pytanie Sądu Apelacyjnego stało się nieaktualne.

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały.

[SOP]

(r.g.)